

Asia: VN/1088/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (lukio- ja ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksut EU/ETA-valtioiden ulkopuolisille ja ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus)

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnon keskeinen sisältö

Suomen Lukiolaisten Liitto (jatkossa SLL) pitää esitystä lukuvuosimaksujen käyttöönotosta heikosti harkittuna. Maksujen käyttöönotto voi vähentää kansainvälisten opiskelijoiden määrää, mikä heikentäisi erityisesti pienten lukioden toimintaedellytyksiä ja voisi johtaa oppilaitosverkon voimakkaaseen supistumiseen. Tämä kehitys vaarantaisi koulutuksen alueellisen saavutettavuuden myös suomalaisille oppivelvollisille. Esityksessä näitä vaikutuksia ei kuitenkaan arvioida riittävästi.

SLL peräänkuuluttaa kattavampaa vaikutusarviointia sekä ehdottaa rajatun kokeilun toteuttamista ennen pysyvää lainsäädäntöä. Ennalta-arvaamattomien muutosten vuoksi myös muutosten seuranta on erityisen tärkeä. SLL esittää, että hallituksen esityksen lisättäisiin velvoite lukuvuosimaksujen säätämisen vaikutusten seurannasta ja raportoinnista. SLL esittää myös, että lukuvuosimaksu sidottaisiin lukion oppimäärän ja ylioppilastutkintoon eikä lukuvuoteen, jotta opiskelijoilla olisi joustavammat mahdollisuudet suorittaa opintonsa. Lisäksi SLL esittää, että oleskelulupatyypin vaihtuessa opiskelija voisi vapautua maksusta esimerkiksi kolmantena opiskeluvuonna, mikä tukisi opiskelijoiden kotoutumista Suomeen.

SLL pitää tärkeänä, että kansainvälisten toisen asteen opiskelijoiden Suomeen jäämistä ja heidän kotoutumistaan selvitetään tarkemmin. Samaan aikaan SLL kuitenkin tunnistaa esitysluonnoksessa esitetyt lasten oikeuksien rajoittumista koskevat näkemykset ja näkee opiskelijarekrytointia tekevien välittäjätahojen toiminnan ongelmallisena. SLL painottaa tarvetta säädellä opiskelijarekrytointia hoitavien välittäjätahojen toimintaa ja turvata alaikäisten nuorten oikeudet. Mikäli lukuvuosimaksut otetaan käyttöön, SLL kannattaa rahoituslaskennan muuttamista opiskelijamäärien osalta, mutta huomauttaa lukuvuosimaksuvelvollisten koulutuksesta aiheutuvien kustannusten laskennan lisäävän hallinnollista työtä koulutuksen järjestäjille.

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

Ei lausuttavaa

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

Ei lausuttavaa

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

Ei lausuttavaa

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

SLL pitää esitystä lukiokoulutuksen lukuvuosimaksuista heikosti harkittuna. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, opiskelijarekrytointiin liittyvä ilmiö on syntynyt tarpeesta säilyttää kuntien elinvoimaisuus ja alueellisesti kattavat kouluttautumismahdollisuudet. Esityksessä ei kuitenkaan oteta perusteellisesti kantaa siihen, miten alueellisesti saavutettavissa olevat kouluttautumismahdollisuudet taataan jatkossa kaikille oppivelvollisille, mikäli oppilaitosverkko supistuu äkillisesti lukuvuosimaksujen myötä.

Oppivelvollisuuden pidentymisen myötä alle 18-vuotiailla nuorilla on velvollisuus hakeutua toisen asteen koulutukseen, ja enemmistö 9. luokan päättäneistä hakeutuu lukiokoulutukseen. Mikäli lukuvuosimaksut vaikuttavat EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden (jatkossa kansainväliset opiskelijat) määrään negatiivisesti, pienten koulutuksen järjestäjien edellytykset järjestää lukiokoulutusta heikentyvät. Tämä kehitys voi puolestaan johtaa pienten lukioiden lakkauttamiseen ja oppilaitosverkon äkilliseen supistumiseen, ja siten vaikuttaa myös suomalaisten oppivelvollisten asemaan negatiivisesti. Sikäli, kun 72 lukiokoulutuksen järjestäjää oli ilmoittanut rekrytoineensa kansainvälisiä opiskelijoita, lukuvuosimaksut koskisivat huomattavaa osaa koulutuksen järjestäjistä. SLL ehdottaa, että kohdassa "4.2.8 Vaikutukset hakijoihin ja opiskelijoihin" käsitellään myös mahdollisesta oppilaitosverkon supistumisesta aiheutuvia negatiivisia vaikutuksia hakijoihin ja opiskelijoihin.

SLL näkee, että myös lakimuutoksen vaikutuksia kansainvälisten opiskelijoiden määrään tulisi käsitellä nykyistä kattavammin. Esityksessä todetaan, että lukuvuosimaksujen käyttöönotolla ei ole ollut "pitkäaikaisia haitallisia vaikutuksia korkeakoulujen kansainvälistymiseen tai EU/ETA-valtioiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden halukkuuteen opiskella suomalaisissa korkeakouluissa." Korkeakoulujen kansainvälisiä opiskelijoita koskevat tilastot eivät kuitenkaan ole luotettavia tai yleistettävissä lukiotasolla, sillä vuoteen 2026 korkeakoulujen maksut eivät ole kaikilta osin olleet täyskattavaisia, vaan koulutuksen kustannustasoa matalampia tai maksuja on kompensoitu erilaisin stipendein ja apurahoin. Vaatimus suomen tai ruotsin kielen hallinnasta sekä lukiokoulutuksen yleissivistävä luonne tekee lukiosta koulutusmuotona erilaisen, eikä korkeakouluja koskeva kehitys anna luotettavaa osviittaa lakimuutoksen vaikutuksille lukiotasolla, erityisesti, kun verrokkimaissa samanmuotoinen koulutus on maksutonta.

Hallituksen esityksessä todetaan, että perusopetuksen monipuolisuus ja alueiden elinvoima tulisi pyrkiä saavuttamaan muilla tavoin kuin kansainvälisten opiskelijoiden määrää lisäämällä. Esityksessä vedotaan perusopetuksen osalta käynnissä olevaan visiotyöhön, joka voi tuoda ratkaisuja perusopetuksen monipuolisuuden varmistamiseen jatkossa. Lukiokoulutuksen osalta vastaavaa visiotyötä ei kuitenkaan ole käynnissä. SLL pitää tärkeänä, että hallituksen esityksessä otettaisiin kantaa laadukkaan ja monipuolisen koulutuksen sekä alueellisesti riittävän kattavan oppilaitosverkon takaamiseen myös oppivelvollisuuden piirissä olevan lukiokoulutuksen osalta. Koska lukuvuosimaksujen vaikutukset oppilaitosverkkoon voi olla ennalta-arvaamattomia, SLL peräänkuuluttaa kattavampaa vaikutusarviointia ja ehdottaa rajatun kokeilun toteuttamista lukuvuosimaksujen säätämisen sijaan. Näin saataisiin realistinen arvio siitä, millaisia vaikutuksia maksuilla on opiskelijamääriin ja oppilaitosverkkoon. Vastaava kokeilu toteutettiin myös korkeasteella 2010-luvun alussa.

SLL huomauttaa, että lukiokoulutuksen osalta lukuvuosimaksut ovat hyvin maltilliseen kansainvälisten opiskelijoiden määrään suhteutettuna järeä toimenpide, joka ei kuitenkaan tuo merkittävä helpotusta julkisen talouden tilanteeseen. Hallituksen esityksessä on todettu lukuvuosimaksujen lisäävän koulutuksen järjestäjien työmäärää. Sikäli, kun lukuvuosimaksuvelvolliset opiskelijat eivät enää olisi mukana rahoitusjärjestelmässä huomioidussa kustannuksissa tai opiskelijamäärässä, lukuvuosimaksut eivät tuo taloudellista helpotusta pienten koulutuksen järjestäjien asemaan. Lakiesitys voi myös lisätä tarvetta rahoituksen harkinnanvaraisen korotukseen, millä on julkisen talouden kannalta kuluja lisäävä vaikutus.

Edellä mainittujen opiskelijamäärän, oppilaitosverkkoon ja rahoitukseen liittyvien ennalta-arvaamattomien muutosten vuoksi SLL peräänkuuluttaa seurannan tärkeyttä. SLL esittää, että hallituksen esityksen lisättäisiin velvoite lukuvuosimaksujen säätämisen seurausten seurannasta ja raportoinnista.

Lukuvuosimaksumallin osalta SLL ei pidä parhaana mahdollisena järjestelynä maksuvelvollisuuden sitomista lukuvuoteen, sillä se rajoittaa opiskelijan mahdollisuuksia suorittaa lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto neljässä vuodessa. SLL esittää, että toisen asteen koulutuksessa maksuvelvollisuus sidottaisiin lukion oppimäärän suorittamiseen ja ylioppilastutkintoon lukuvuoden sijasta. Tällöin koulutuksen järjestäjä voisi katsoa koulutuksesta aiheutuneet kustannukset katetuiksi jo kolmen vuoden kuluessa, mikäli opiskelija suorittaa lukiokoulutuksen ja ylioppilastutkinnon neljässä vuodessa.

Kaiken kaikkiaan SLL näkee maan kansainvälistymiseen liittyvät tavoitteet arvokkaina ja tarpeellisina sekä kannattaa yhdenvertaisia kouluttautumismahdollisuuksia kaikille. Suomen väestörakenne on voimakkaassa muutoksessa, minkä vuoksi maa hyötyy maahanmuutosta. Työllistyminen on perhesuhteen ohella keskeisin syy jäädä Suomeen, ja usein työpaikka voi jäädä kiinni kielitaidosta. Suomen- tai ruotsinkielisen lukiokoulutuksen etuna on kuitenkin työllistymistä ja jatko-opintoja tukevan kielitaidon kehittyminen. SLL:n tietoon on saatettu useita tapauksia, joissa kansainväliset

lukio-opiskelijat ovat opintojensa aikana integroituneet suomalaiseen yhteiskuntaan ja valmistuttuaan jäänyt Suomeen. SLL pitää valitettavana, että kansainvälisten toisen asteen opiskelijoiden Suomeen jäämistä ei ole selvitetty kattavasti ja ehdottaa sen selvittämistä ennen lukuvuosimaksujen säätämistä osana kattavaa vaikutusarvioita.

SLL kuitenkin tunnistaa esitysluonnoksessa esitetyt lasten oikeuksien rajoittumista koskevat näkemykset ja näkee opiskelijarekrytointia tekevien välittäjätahojen toiminnan ongelmallisena. On kuitenkin valitettavaa, että esitysluonnoksessa ei ole selvitetty kattavammin erilaisia lainsäädännöllisiä keinoja välittäjätahojen toimintaan liittyvän ongelmallisuuden kitkemiseksi tai lasten oikeuksien turvaamiseksi. SLL muistuttaa, että sikäli kun alaikäisiä tulijoita lukiokoulutukseen olisi lukuvuosimaksujen käyttöönoton jälkeenkin, esitysluonnoksessa esiin tuodut lasten oikeuksien toteutumiseen liittyvät näkökulmat ovat edelleen aiheellisia. Siten olisi aiheellista, että välittäjätahojen toiminnan säätelyä esimerkiksi hintakatoa tai alaikäisten opiskeluperustaiseen oleskelulupaan liittyviä ehtoja tarkasteltaisiin laajemmin.

Oleskelulupia koskevien lainsäädäntöehdotusten osalta SLL pitää tarkoituksenmukaisena, että tilapäisen suojelun perusteella Suomessa oleskelevat ja heidän perheenjäsenet on rajattu lukuvuosimaksuvelvollisuuden ulkopuolelle. SLL pitää hyvänä, että lukuvuosimaksuvelvollisuus ei koskisi sellaisia alaikäisiä, oppivelvollisia henkilöitä, jotka ovat tulleet Suomeen esimerkiksi perhesiteen perusteella riippumatta perheenkokoajan oleskeluluvan perusteesta, ja että heidän opiskelunsa säilyy maksuttomana myös oppivelvollisuuden päättymisen jälkeen.

SLL näkee kuitenkin esityksen lukuvuosimaksuvelvollisuuden säilymisestä oleskelulupatyypin vaihtuessa perusteettomana. Esitysluonnoksessa ei ole esitetty riittävästi näyttöä siitä, että lukuvuosimaksujen ”kiertämiseen” liittyvä ilmiö muodostuisi lukiokentälle. Sen sijaan esitys lukuvuosimaksuvelvollisuuden säilymisestä heikentäisi työn vastaanottamisen kannusteita erityisesti opintojen loppuvaiheessa, mikäli sille löytyy opiskelijalta resursseja, ja rajoittaisi opiskelijan oikeuksia tarpeettomalla tavalla. Työllistyminen on yksi tärkeimmistä integraatiotekijöistä Suomeen jäämisessä, ja siksi SLL ehdottaa, että lukuvuosimaksuvelvollisuuden poistumiseen oleskelulupatyypin vaihtuessa säädettäisiin aikamääre, joka lisäisi kannusteita työn vastaanottamiseen erityisesti lukio-opintojen loppuvaiheessa. Ehdotus voitaisiin toteuttaa esimerkiksi siten, että kolmantena opiskeluvuonna oleskelulupatyypin vaihtuminen vapauttaisi opiskelijan lukuvuosimaksuvelvollisuudesta.

Lausuntonne koskien rahoituslain muutoksia

Mikäli esitys lukuvuosimaksuista toteutuu, SLL pitää esitystä rahoituksen perusteena olevan opiskelijamäärän laskennan muuttamisesta loogisena. Tämä perustuu näkemykseen siitä, että muutos kohtelisi koulutuksen järjestäjiä yhdenvertaisemmin. Esitys on myös linjassa taloudellisen voitontavoittelun estävän lainsäädännön kanssa. SLL kuitenkin näkee, että lukuvuosimaksuvelvollisista opiskelijoista aiheutuvien kustannusten laskeminen voi olla koulutuksen järjestäjille haastavaa ja aiheuttaa ylimääräistä hallinnollista työtaakkaa.

Edellä kuvattujen mahdollisten lukuvuosimaksujen ennalta-arvaamattomien seurausten vuoksi SLL ehdottaa, että rahoituslain muutoksiin sovellettaisiin siirtymäaikaa, jotta erityisesti pienillä koulutuksen järjestäjillä olisi aikaa sopeutua muutoksiin.

Lausuntonne koskien oppivelvollisuuslakiin ehdotettavaa muutosta

Ei lausuttavaa

Lausuntonne koskien tiedonvaihto-oikeuksia

SLL pitää tärkeänä, että esitysluonnoksen mukainen tietojenvaihto toteutetaan tietoturvallisesti ja opiskelijoiden oikeuksia kunnioittaen.

Suutari Jenni
Suomen Lukiolaisten Liitto